

**La “caritat” a finals del segle XIX i principis del segle XX:
Jacint Verdaguer i altres escriptors catalans***

M. Àngels Verdaguer
Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya

Al llarg del segle XIX, es poden resseguir diferents moviments de caritat i/o solidaritat com a resposta a esdeveniments i desastres, naturals o provocats per l'home: des de campanyes i crides eclesiàstiques i civils, mogudes o no a través de la premsa escrita, fins a mesures governamentals d'ajuda als damnificats o activitats solidàries promogudes per entitats. Els intel·lectuals, escriptors i artistes, col·laboraven, amb la seva producció, en iniciatives per recaptar fons, tant a Catalunya com a fora; es recollien materials literaris i artístics que, en aplegar-se a la premsa o en volum, permetien d'obtenir recursos per als afectats.

Revisarem, en aquest treball, dos fets catastròfics ocorreguts el 1895 a Mallorca i el 1898 al pla de Barcelona amb respostes literàries de Jacint Verdaguer i d'altres escriptors catalans. A més, l'any 1901 Verdaguer respon amb alguns poemes a una altra crida benèfica a favor dels més desvalguts, com ho havien fet i farien encara altres literats i intel·lectuals. Són, sens dubte, mostres de “caritat”: en l'obra de Verdaguer aquestes són peces poètiques menors, però demostren la disposició a la caritat de l'autor –en el seu cas vinculada a la virtut cristiana.

1. Jacint Verdaguer i la “caritat poètica”

El llibre *Caritat* de Jacint Verdaguer de 1885 va ser compilat i publicat amb motiu dels terratrèmols d'Andalusia de la nit de Nadal de 1884. És un exemple d'una resposta efectiva del poeta: “«Què puc donar?», me diguí a mi mateix, i aixís com si hagués sigut flequer hauria duit un parell de pans, essent poeta me creguí obligat a donar algun bé de Déu de poesia,” diu Verdaguer al pròleg. Posant-se a la venda el 30 de gener de 1885, donà com a benefici, segons el mateix autor, “260 duros als pobres d'Andalusia.” No fou l'única resposta literària a conseqüència dels terratrèmols andalusos (vegeu-ne d'altres a Pinyol, Duran i Roca 2011), però sí de les primerenques i de més pes.

A part d'aquesta iniciativa verdagueriana de mitjan anys vuitanta, també es pot considerar una mostra de caritat el poema “A les víctimes del Basar de la Caritat,” de maig de 1897, que Justí Pepratx, l'amic escriptor rossellonès, traduí immediatament al francès i va editar aquell mateix any a la capital rossellonesa. Fou un exemple de solidaritat/caritat de Verdaguer o resposta a la caritat/solidaritat que li feien Justí Pepratx i el seu cercle, des de territori francès? L'ha treballat darrerament Ramon Pinyol (2010 i 2013): “A les víctimes del Basar de la Caritat” (no recollida en volum en vida de l'escriptor) porta data 13 de maig de 1897 i fou publicat a *L'Atlàntida*, revista de la qual el poeta figurava com a director (núm. 28, 1/VII/1897), amb el subtítol “Elegia dedicada a mos caritatius amics de França.” Pepratx durant l'època del drama verdaguerià va donar-li suport moral i material: recordem la subscripció que obrí per ajudar Verdaguer amb motiu de l'aparició de la traducció francesa de *Flors del Calvari*, que anà a càrrec seu (Verdaguer 2012). Es tracta d'un poema sobre el tema de la caritat, a propòsit de l'incendi del “Bazar de la Charité,” de París, a principis de maig, que era organitzat anualment des de 1885 per dames de l'aristocràcia i l'alta burgesia parisenca i tenia la finalitat explícita de contrarestar la propaganda socialista de l'època. L'incendi va

* El treball s'inscriu en les investigacions del projecte FFI2011-26367 finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación, que es duen a terme dins el Grup de recerca consolidat (2009 SGR 736) “Textos Literaris Contemporanis: estudi, edició i traducció” de la Universitat de Vic.

provocar gairebé dos-cents morts i tres-cents ferits i la premsa francesa i estrangera se'n van fer un ressò extraordinari. Sobre el lloc de la tragèdia s'hi va construir, quatre anys més tard i per subscripció popular, la capella de Notre Dame-de-Consolation.

2. Els escriptors i l'explosió d'un polvorí a Palma de Mallorca (novembre de 1895)

En una llarga ressenya a la premsa d'un llibre titulat *Limosna* (Madrid: A. Maura, 1896), s'assegurava que Jacint Verdaguer, com molts altres escriptors i artistes del moment, hi havia col·laborat amb una aportació literària. El comentari del volum fou publicat com a article amb el títol "El album de Palma de Mallorca" i signat per Zaravel,¹ a la *Revista contemporánea* (Any XXII, Tom CI, gener, febrer, març de 1896):

Á manera de *limosna* se ha fijado para el ejemplar el precio mínimo de 10 pesetas; difícilmente puede darse mejor empleo á esta cantidad, porque se adquiere una publicación hermosa, la más notable en su género de las que han salido á luz en España. Molesta por lo larga resultaría la enumeración de cuantos colaboran en el repetido *Álbum*: oradores y estadistas, literatos insignes y hombres de ciencia, todos concurren á la buena obra, con pintores, escultores y músicos ilustres. Citaremos algunos nombres, menos de la mitad, y sin orden, según acudan á nuestra memoria: Concha Gimeno, María de Belmonte y Julia de Asensi, Pereda, Balaguer, Cárdenas, Eugenio Sellés, Pi y Margall, Emilio Ferrari, Rubió y Ors, Vital Aza, Gómez Restrepo, Novo Colson, Gabriel Rodríguez, Conde de las Navas, Manuel de Foronda; Cardenales Sancha, Cascajares, Casañas y Monescillo; Obispos de Orihuela, Mallorca, Madrid, Salamanca y Sión; Padres Luis Coloma, Blanco García, Zacarías Martínez, Garzón, Juan Mir, Teodoro Rodríguez y Eustoquio de Uriarte; Campoamor, Valentín Gómez, Isern, Narciso Oller, Castelar, Pérez Galdós, Fernández Shaw, Valera, Núñez de Arce, Balart, Juan Alcover, Melchor de Palau, Menéndez y Pelayo,² Manuel del Palacio, Fernández Bremón, Jacinto Verdaguer, [...set noms més], Felú y Codina, [...set noms més], Silvela, Ossorio y Bernard, Alejandro Pidal, Serpa Pimentel, Quadrado, Becerro de Bengoa, Gabriel Vergara, Echegaray, Estelrich, Jacinto Octavio Picón, Gonzalo de Castro, Vizueté; [...]

Encara dóna més noms, entre aquests Clarín i Gabriel Maura. I a continuació cita els artistes (Felip Pedrell, Antoni Alsina, Francesc i Bartomeu Maura, Enric Serra i Dionís Baixeras, entre molts altres).

El llibre *Limosna* es va subtítular "álbum literario-artístico [...] publicado por iniciativa de D. Baltasar Champsaur, con el fin de socorrer a las familias de las víctimas de la catástrofe ocurrida en la ciudad de Palma de Mallorca el día 25 de noviembre de 1895" (vegeu Pérez-Maura). En l'elaboració de l'obra hi participaren uns tres-cents intel·lectuals, escriptors, artistes i músics, i tot tipus de personalitats d'àmbits molt diversos de la societat catalana, mallorquina i espanyola de finals del segle XIX. Porta una coberta-portada al·legòrica dibuixada per Francesc Maura i fotogravada per Laporta.³

Però, contràriament al que anunciava la ressenya abans esmentada, en el llibre Jacint Verdaguer només hi és de manera indirecta: traduït al castellà per José S. de Urbina

¹ Zaravel és l'anagrama del primer cognom de Rafael Álvarez Sereix, director de la revista. Precisament formava part de la junta executiva del projecte del llibre *Limosna* (vegeu més avall).

² Al volum 13 de l'epistolari de Marcelino Menéndez Pelayo, hi ha una carta de 21 de març de 1896 d'Antoni Maura en què li agraeix la seva col·laboració i li envia un exemplar de *Limosna* (carta 644).

³ Texto de los principales literatos de España y dibujos y música de artistas distinguidos, fotografados por Laporta, 102 fol. apaisados; il.; 29 cm. Ben recentment, s'ha digitalitzat i és disponible a <http://balearidesdigital.com/bdvs01/wordpress/wp-content/uploads/2014/02/Limosna1.pdf>, acompanyant un treball d'Alfonso Pérez-Maura.

(José Suárez de Urbina). Així, a la pàgina 71 del volum hi ha el poema “La caridad (De Mosén Jacinto Verdaguer),” precisament el que obria el volum *Caritat* de 1885 i que acaba amb una estrofa ben clara de com entenia la caritat: “Flor que del cel adolles en terra los aromes, / oh Caritat!, cadena de flors que l’amor féu, / en terra, tu, agermanes los homes amb los homes, / i atravesant les bromes, / amb anells d’or enllaces los homes amb son Déu.”

Quant als literats catalans que van publicar-hi el seu text i/o signatura autògrafs, n’hi comptem una vintena, tretze dels quals vinculats a les Illes. Adjuntem en annex les aportacions catalanes i hi hem llistat els que hi van col·laborar amb un escrit en vers o en prosa en castellà (vegeu annex 1). Tots ells, però, van respondre a la crida “caritativa” que els van fer per ajudar en una desgràcia ocorreguda a Palma de Mallorca.

Efectivament, com diu el subtítol del volum, el 25 de novembre de 1895 va esclatar a Palma el polvorí de Sant Ferran, que afectà sobretot els barris a tocar de la muralla. Aquest fet provocà la mort de desenes de persones, totes pertanyents a la classe obrera. L’endemà mateix la premsa de Madrid parlava de seixanta-dos morts. Tres dies més tard, se certifica que han enterrat setanta-cinc persones, de les vuitanta que havien mort. L’episodi de Sant Ferran es constituí com una de les tragèdies més importants de la Mallorca del final del segle XIX.

Com s’havia fet en altres catàstrofes, es van iniciar a Mallorca subscripcions per recollir diners per ajudar famílies i víctimes. Des de la Diputació Provincial, l’Ajuntament de Palma, l’Església o la premsa, es van obrir llistes de donatius. Una de les particulars que sembla que donà més fruit fou la que promogué *El Liberal Palmesano*, òrgan del partit liberal vinculat a Antoni Maura, també lligat al volum que estem comentant.

La iniciativa del llibre *Limosna* fou del pedagog d’origen canari Baltasar Champsaur Sicilia (1856-1934),⁴ i es va crear una junta executiva formada, a més d’ell, pels germans Maura i Montaner –pel polític Antoni (1853-1925), pel gravador Bartomeu (1842-1926) i pel pintor Francesc (1857-1931)–, per l’escriptor i periodista mallorquí Damià Isern (1852-1914), per l’enginyer i polític Rafael Álvarez Sereix (1856-1935), pel gravador i pintor Tomás Campuzano Aguirre (1857-1934), pel comte de San Simón, Lluís de San Simón i Ortega (1864-1938), i per l’artista, escriptor i col·laborador d’Antoni Maura, Ángel Avilés Merino (1842-1924). El volum porta un pròleg d’Antoni Maura, en què deixa clar l’objectiu:

Poseerán este álbum los que contribuyan á la buena obra, y en poder suyo, las muchas felicísimas creaciones de los magnates de las artes y las letras patrias todavía exhalarán otra fragancia peregrina é inefable: el recuerdo de haber podido consolar á un triste y confortar á un doliente, supremo goce de los bienes de fortuna.

El cielo premiará á todos, y á todos bendecirán, no solamente los obligados con el beneficio, sino también los testigos inmediatos de las tribulaciones que procuramos mitigar con el consuelo de nuestra solicitud y con el auxilio material en que toma cuerpo visible la Caridad.

Les dues iniciatives esmentades publicaren, posteriorment, la *Liquidación del producto obtenido por la venta del album limosna y por la suscripción abierta por el periódico El Liberal Palmesano con objeto de recaudar recursos para aliviar los perjuicios causados por la explosión del revellín de San Fernando ocurrida en Palma*

⁴ Entre 1882-85 i el 1897 residí a Mallorca on promogué diverses iniciatives de caire cultural i educatiu a l’illa, pronuncià conferències per a obrers i altres iniciatives d’ajuda a la classe obrera. Vegeu Martí i Úbeda, 2002 i 2005.

de Mallorca el día 25 de noviembre del año 1895.⁵ Van recollir, segons fa constar Antoni Maura en aquesta liquidació, 19.669,98 pessetes de la subscripció del diari i 30.363,84 pessetes de l'Àlbum (14.935 pts. de donatius –donatius des de 1.000 fins a 10 i 3 pts.–⁶ i 27.860 de la venda de 2.786 llibres), dels quals van descomptar les despeses, 12.431,16 pts.

Si s'analitza el contingut de les col·laboracions (vegeu Thion), ens adonem que hi ha textos d'homenatge a les Illes, adreçats a Antoni Maura o de memòria a les víctimes, textos que reflexionen sobre la fe i les virtuts cristianes del patiment o que abonen les possibles reformes socials, la necessitat de formació dels obrers i les dones, i que hi apareixen recurrentment els mots clau de pietat, caritat, compassió i consolació. De fet, la publicació i la venda de *Limosna* va ser una operació de mobilització burgesa que entenia la literatura i l'art al servei del que avui en diríem solidaritat, la cultura amb un paper pragmàtic i utilitari.

3. Els escriptors i els aiguats del Prat de Llobregat (gener de 1898)

Verdaguer participà, aquest cop sí, en la crida d'autògrafs que féu Víctor Balaguer el 1898, en intentar des de la Biblioteca Museu Balaguer reunir-los i publicar-los per recollir diners per als damnificats dels aiguats del Prat de Llobregat. Fou un projecte d'edició que no s'arribà a realitzar i els originals quedaren en dipòsit a la Biblioteca de Vilanova i la Geltrú. Es tracta del manuscrit 502, *Autógrafos*, de la Biblioteca Víctor Balaguer, amb la nota de Balaguer, a la pàgina de respecte del manuscrit, "Composiciones que se recibieron para la publicación de un Album que debia venderse para asistir a los perjudicados por las inundaciones del Prat. [...]." I hi afegí: "Algunos originales que se recogieron por equivocación se han encuadernado en otros tomos de autógrafos." Montserrat Comas ho va donar a conèixer en el seu treball "Nova documentació sobre Jacint Verdaguer i Víctor Balaguer" (vegeu Comas).⁷

Aquesta és la carta amb què Verdaguer acompanyà el poema: hi envià una composició amb el títol "Oh paradís" i el lema "Yn domum domini ibimus. Salm 121," que després formà part del llibre pòstum *Al Cel* (1903-1905), tot i que en el volum la titulà "In domum Domini" i portà un altre lema.⁸

J. M. J.

Excim. Sor.

D. Víctor Balaguer

Mon respectable y estimat amich: Adjunt li envio un pensament, que m'agradaria sia del seu gust. La paraula *paradís* sona bé per tothom y en especial per los que patexen.

L'endemà de ma missa nova me'n vinguí á Barcelona. Al baxar del tren, aní á visitar al Sor. Bisbe Catalá, qui m'abrássá afectuosament y'm feu dinar ab ell y,

⁵ Publicada por la comisión liquidadora para satisfacción de los señores donantes. Palma: Tipo.-lit. de Bartolomé Rotger, [1895], 87 p.

⁶ Al llibre *Liquidación...*, hi consten els noms dels subscriptors de la llista del diari i dels que donaren diners per a l'Àlbum; entre aquests darrers, per exemple, trobem la Companyia Transatlàntica amb 500 pts., la marquesa de Comillas amb 75 i Silví Thos i Codina amb 50. També coneixem gràcies a aquesta publicació que del volum *Limosna* se'n va fer un tiratge de 3.550 exemplars.

⁷ Agraïm molt sincerament a Montserrat Comas, directora de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, el fàcil accés al manuscrit.

⁸ Vegeu el poema "In domum Domini" amb el lema *Laetantes ibimus* dins *Al Cel (Totes les obres. Poesia, 2)*, p. 524. Al ms. 502 porta el número 30.

aquell mateix dia, m'oferí un benefici de Betlhem, del qual prenguí possessió lo 26 de febrer.

Estic content d'aqueix benefici, mes, per axecar l'embarch que tinch sobre mos llibres, y per pagar mos deutes, ara'm vindria be una de les tres canongies que en millor temps vaig renunciar, per no dexar la casa del marquès de Comillas.

Agrahiré moltíssim á V. que quan hi haga una vacant en Barcelona, se recorde d'aquest seu admirador y amich que no l'oblida.

Jacinto Verdaguer Pre.

9 març 1898

Barcelona

S/C Aragó 271 - 3 -

Oh paradís

Yn domum domini ibimus.

Salm 121

Aniré á casa del meu Pare:

ja va cayent la llarga nit ...

se'm va acabant ja la pobresa

y abans de gaire seré rich;

l'or y la plata tindré en horri,

y á restalleres los safirs.

Totes les coses son passades,⁹

sinó l'amor de Jesucrist,

que de les penes ne fa glories...

Oh paradís! Oh paradís!

Jo en lo meu cor sento unes ales

que volarian sense fi:

¿Donchs, perquè Deu me les hi posa

si per volar no han de servir?

¿Lo firmament que veig per fora,

quan lo veure de part de dins?

¿Quan volaré per la estrellada,

blanch ametller que hi veig florir,

del etern maig dolsa primícia?

Oh paradís! Oh paradís!

Com hem pogut llegir, Verdaguer aprofita la carta d'enviament de la seva col·laboració poètica a l'àlbum projectat per Balaguer, per demanar-li que l'avisí si hi ha vacant una canongia a Barcelona. Recordem que la situació del poeta, després d'acabar-se la "tragèdia" amb el retorn de la missa i amb l'acceptació del benefici de Betlem –que el poeta esmenta a la carta–, era de misèria perquè continuava tenint els llibres embargats, havia de fer front a molts deutes i la retribució per la feina sacerdotal era ínfima.

Al manuscrit 502 de la Biblioteca Víctor Balaguer, Verdaguer també hi és present indirectament a través de dos altres autògrafs: 1) la còpia manuscrita de "La Cieguécita

⁹ A *Al Cel*, en lloc de *coses*, hi ha *penes*.

(Traducció llibre de una poesia de Verdaguer)” del pare Francisco Blanco García, signat a “Escorial, 22 de Marzo de 1898,” núm. 37;¹⁰ i 2) la partitura manuscrita de “La fada de Lanós (Del Canigó de Mossen Verdaguer)” de Lluís Millet amb la lletra a sota: “Sols per fer-vos un present, / de llevant fins a ponent / he seguit la terra mia; / vos ne porto una arpa d’or / que fa passar la tristor, / que fa venir l’alegria. / Cada colp que la toqueu / vos hi respondrà una veu, / la veu de l’ànima mia.” (núm. 20).

Es guarden, també, al manuscrit autògrafs –i en algun cas, impresos– d’Àngel Guimerà, d’Antoni Bori Fontestà, de Joaquim Riera Bertran, de Bonaventura Bassegoda, de Joan Maluquer Viladot, d’Apel·les Mestres, d’Adrià Gual, de Conrad Roure, de Joan Baptista Enseñat Morell, de Francesc Gras Elias, de Juan Buscón (Ezequiel Boixet i Castells), de Magí Morera i Galícia, de Joan Tomàs Salvany i de Josep Güell i Mercader (vegeu annex 2). I de molts d’altres, que van rebre la invitació¹¹ i van col·laborar per una causa solidària/caritativa que no es va arribar a fer efectiva amb la publicació: ajudar els habitants de les zones inundades l’any 1898 a causa del desbordament del riu Llobregat.

Segons la premsa que es va fer ressò del fet, va ser un desastre de grans dimensions que va destrossar una zona considerable, perquè també el Besòs va desbordar-se. Va afectar, pel que sembla, Sant Adrià, Sant Andreu, La Sagrera i Sant Martí i la població del Prat va ser una de les més castigades. L’historiador pratenc Jaume Codina (56-60) reporta una explicació d’un testimoni d’aquest fet que acaba precisament esmentant un dels participants a la crida de Balaguer:

El gran artista Apel·les Mestres vingué aquells dies en una de les barques i dibuixà uns apunts sobre la inundació, que després foren molt admirats i sol·licitats.

Són impactants les imatges publicades a *La Ilustración Ibérica*, núm. 787 (p. 68) i sobretot les de *La Ilustración Artística* del 31 de gener de 1898, núm. 840 (“Inundaciones en el llano de Barcelona.- Desbordamiento del río Llobregat o de los ríos Besós y Llobregat; de fotografías de Xatart,” p. 73 i 75-76), que van acompanyades d’una crònica de les inundacions que acaba de la següent manera, signada amb la inicial A.:

La caridad aminorará los efectos del mal. ¡Quiera Dios que la previsión de los que estan en el deber de tenerla evite en lo sucesivo otros males análogos y fácilmente evitables que no siempre hay que culpar exclusivamente á la naturaleza de los desastres que sus elementos ocasionan!¹²

4. Jacint Verdaguer i el carnaval benèfic de Vilanova i la Geltrú (1901)

Finalment, el 1901 Verdaguer col·laborà amb la seva producció poètica per recollir diners per a obres de beneficència, a petició del president del Centro Artesano de Vilanova i la Geltrú, Josep Ballester. Es conserva una carta de Verdaguer a ell, que acompanyava els poemes que li envià (Garcia, 285).

¹⁰ “La cegueta”, poema traduït del llibre *Caritat* de Verdaguer que va ser publicat posteriorment a *El Sarrianiés*, de 23 de juliol de 1898. Vegeu Vilardell (2011).

¹¹ Carta de 10 de març de 1898 de Víctor Balaguer a Marcelino Menéndez y Pelayo “De parte de la Junta de Senadores y Diputados ruega un pensamiento, un texto suyo, para un álbum que se venderá en favor de las víctimas de las inundaciones de Barcelona de enero último; «su sola firma de V. al pie de dos líneas, será bastante para que aumente el album en honor y gloria»” (volum 14, carta 487).

¹² Vegeu altres cròniques dels diaris del moment recollides a “La inundación de 1898”, apartat de “Historia de las inundaciones del Llobregat 1898-1971”. Dins: *Almeda..., memoria de un barrio obrero*, disponible a <http://almedacornella.blogspot.com.es/search/label/Historia%20de%20las%20inundaciones> [consultat: març de 2014].

Amich:

Veja V. si poden anar los pensaments sobre la caritat que m'han sortit. Són pobrets com a dignes fills del seu pare, mes los acompanya la bona voluntat.

Queda seu afm. en Jesús.

Jacinto Verdaguer

Se solia fer com a costum durant tot el segle XIX i ben entrat el XX, dins el carnaval vilanoví –la festa més emblemàtica de Vilanova i la Geltrú– de dedicar una de les cavalcades per a acció benèfica i sembla que s'editaven els versos que els poetes componien. Així es presentava l'any 1931 en la revista vilanovina *Prisma* la característica principal del Carnaval:¹³

Hem deixat per a última hora fer menció de la nota més important de la nostra festa carnavalesca, i aquesta sí que podem dir amb ver goig que no ha minvat: És la seva característica benèfica, ja que ella per si sola la deslliura d'alguna llicència i banalitat que, com a cosa d'homes, podria conrear.

El Carnaval de Vilanova ha tingut sempre el fi primordial de recollir almoina per als desvalguts i desemparats. Això féu, fa una trentena d'anys, que un íntim amic meu, que tenia i té la fal·lera d'escriure ratlles curtes, l'hi dedicués aquesta quarteta:

¡Carnaval de Vilanova!

vas molt ben acompanyat...

Duus darrera, l'alegria,

I en el front, la CARITAT.

O bé així.¹⁴

La Cavalcada ve aureolada de color de festa pagana, transmissora d'alegria comunicativa per a demanar, als vilatans que poden, l'almoina d'ajut als orfes i vells de les Cases d'Empar i d'Asil, per als que troben un plat calent a l'hostal del patronat, per als refugiats que cerquen llur guariment enclofats en un llit curull de netedat del Sant Hospital.

En aquell 1901, Jacint Verdaguer hi envià una tria de poemes i d'estrofes, alguns en aquells moments inèdits i alguns altres ja publicats. Segons la mateixa revista *Prisma* de Vilanova i la Geltrú (1931) –que presenta un “Recull de versos eternidors que en contrast amb l'alegria es tiraven al pas de les antigues Cavalcades i per mitjà dels quals els escriptors vilatants vuitcentistes contribuïren a l'augment de recaptació que segueix fent-se encara a profit de les coses benèfiques [...]”–,¹⁵ el poeta Verdaguer –sense esmentar-ne la data– va col·laborar amb els poemes següents, el segon dels quals porta

¹³ BOI. “El Carnaval de Vilanova. Records de l'antigor”. *Prisma. Revista mensual il·lustrada d'art i literatura* (Vilanova i la Geltrú), vol. I, núm. V i VI (gener i febrer de 1931), p. 5. Es tracta d'un número dedicat al carnaval vilanoví.

¹⁴ F. Ferrer i Parera. “La simpatia del nostre Carnestoltes”. *Prisma*, op. cit., p. 2.

¹⁵ *Prisma*, p. 8. Esmenten al final de la pàgina que copien de l'Arxiu J. Carbonell. A més dels poemes de Verdaguer, en reproduïxen –si no diem el contrari en català– de Theodor Creus (que deu ser l'advocat i historiador Teodor Creus i Corominas, Barcelona, 1827 - Vilanova i la Geltrú, 1921), de Francisco Toldrà (segurament Francesc Toldrà i Carbonell, 1859-1931), de F. Ferrer Ferrer (Francesc Ferrer, Vilanova i la Geltrú, 1847-1920), de J. A. Milà Martí (segurament Josep Anton Milà Martí, oncle de l'impressor i bibliotecari Joan Oliva Milà), de J. Verdú (Josep Verdú i Feliu, 1853-1885), d'Antoni Cerdà (en castellà), de Salvador Roig y Serra (en castellà), d'Isidre Sala Bordas (1838-1905, músic, constructor i comerciant d'instruments a l'Havana), de Joan Biscamps (segurament Joan Biscamps Bernadó, autor teatral), de Rosalia Serra i Miró (Vilanova i la Geltrú, 1827-1905, autora d'*El Divino Rosalito: nuevo devocionario en verso y en varios metros*. Vilanova i la Geltrú: Imp V. de Pima y Pomp, 1850) i d'un anònim en castellà.

la nota “Poesia obtinguda y escrita expresament pera la Cabalgata benèfica de Vilanova y [la] Geltrú”:

Ab la caritat
 si en vida n’heu feta,
 lo cel heu comprat
 ab paga bestreta.
 Lo que us quedareu
 ho tindrán los altres
 lo que al pobre deu
 ho tindreu vosaltres.

Jacinto Verdaguer, Pvre.

La pobresa de Jesús
 no té graners ni té bossa,
 mes assisteix als malalts
 y als afligits aconsola.
 No serveix als reis del mon,
 sinó al gran rey de la gloria,
 y lo que recull aquí
 allà dalt tot ho atresora.

Jacinto Verdaguer, Pvre.

Abans d’especificar més la participació de Verdaguer aquell 1901, val la pena llegir les paraules de l’historiador del Carnaval de Vilanova, Xavier Garcia (270), per veure el relleu de la col·laboració dels intel·lectuals i escriptors a la festa:

Allò, però que tingué caràcter de permanència foren les poesies. Eren aquelles tricromies bellament assolides que tan bé feien quedar els nostres tallers, al revers de les quals eren escrites emocionants poesies i sonets, o, simplement, unes curtes estrofes que parlaven pla bé de l’amor unànime que se sentia a casa nostra pels qui jeien en un llit de l’Hospital o es trobaven en situació apurada. Els millors poetes locals hi havien posat el seu gra de sorra. Homes que moltes vegades es mostraven disconformes amb el Carnaval s’entendrien davant el caràcter d’aquesta comitiva i hi col·laboraven ben gustosos. Els noms més prestigiosos eren els de Rosalia Serra, Teodor Creus, Josep Verdú, Josep Coroleu, Francesc Toldrà, Isidre Sala, Roca i Serra, Josep A. Milà, Guillem Torres. Fins el nom de mossèn Jacint Verdaguer honorà el 1901 la recapta benèfica. I molts ho acostumaven a fer amb els populars pseudònims de “*Don Nadie*” (Antoni Cerdà), “EFE” (Francesc Ferrer).¹⁶

Segons Montserrat Comas (155-156), Verdaguer envià el 1901, sense títol, la composició “Pobres i rics” –que havia de ser el primer poema del llibre *Los pobres*, que s’edità pòstumament– i tres estrofes, les dues que ja hem copiat de la revista vilanovina més una estrofa que havia format part del poema “Caritat” de *Veus del bon pastor o Càntics espirituals dels Rnds. PP. Missionistes Fills de l’Immaculat Cor de Maria* (Vic: Impremta Anglada, 1894), a la qual afegeix dos versos de la tornada (“Qui és amic dels pobres / és amic de Déu”).

¹⁶ A més dels noms que ja han sortit a la nota anterior, esmentem l’historiador i polític Josep Coroleu i Inglada (Barcelona, 1839-1895), Joan Roca i Serra (vinculat a l’Escola d’Arts i Oficis de Vilanova i la Geltrú) i Guillem Torres (potser l’autor de *Flors marcidas*. Vilanova i la Geltrú: Imp. del Diario, 1902).

Baix l'hàbit pobret
 mira a Jesucrist,
 que malalt y trist
 diu tinch fam y set.
 Del món que jo he fet,
 res m'en donareu?
 Qui és amich dels pobres
 és amic de Déu.¹⁷

[Pobres i rics]

Ab los pobres que tant ama,
 Déu compartí l'Univers:
 Als rics los donà la terra
 y als pobres los donà'l cel.
 Mes desitjós d'aplegarlos
 dins un paradís mateix,
 com pare que a tots estima
 los dóna aquest manament:
 –Pobres y rics, amauvos uns als altres,
 compartiuvos desde ara vostres béns;
 rich, amb lo pobre comparteix la terra;
 pobre, amb lo rich tu comparteix lo cel.¹⁸

Com es pot veure, tots els poemes i estrofes tenen com a tema la pobresa i manifesten com hi ha de respondre la caritat cristiana.

5. A mode de final

Hem presentat respostes poètiques i literàries de Jacint Verdaguer i d'altres escriptors catalans a tres iniciatives diverses, però amb un objectiu comú, la caritat. La caritat davant de desastres provocats per l'home o per la natura (l'explosió d'un polvorí a Palma de Mallorca el 1895 o els aiguats del Prat de Llobregat de 1898) i davant de la realitat de la societat de finals del XIX i principis del XX (la cavalcada benèfica del Carnaval de Vilanova i la Geltrú de 1901). Verdaguer i els altres donaren desinteressadament la seva obra –uns “pensaments,” diu ell– per tal que servís “per los que pateixen,” amb aquesta finalitat social o caritativa. Adaptant les paraules del mateix poeta al pròleg del seu llibre *Caritat* de 1885: què podien donar uns escriptors si no la seva obra de creació?

¹⁷ Segona estrofa del poema “Caritat” de *Veus del Bon Pastor (Totes les obres. Poesia, 1)*, p. 769-770. La tornada té una primera part que fa: “Si el cel és lo preu / de les bones obres: / *Qui és amic dels pobres / és amic de Déu.*”

¹⁸ *Los pobres (Totes les obres. Poesia, 2)*, p. 893. Mirant l'edició del llibre, el primer vers diu *homes* en lloc de *pobres*, i el vers 10 diu “amb amor compartiu-vos vostres béns”; a més se separen les estrofes de quatre versos.

Annexos

Annex 1. Col·laboracions dels literats catalans a l'àlbum *Limosna* (1896)

Copiem aquí les col·laboracions en català dels escriptors de *Limosna*, per no poder reproduir totes les participacions per manca d'espai. Ho feren en castellà: Joan Alcover (Palma, 1854-1926), amb el poema “Melodía etiópica (Del epistolario de un artista)” p. 49; Miquel Amer (Miquel Victorià Amer? [Palma, 1824 - Barcelona, 1912]), amb la prosa “Dos explosiones,” p. 24; Víctor Balaguer (Barcelona, 1824 - Madrid, 1901), amb una carta adreçada a Antoni Maura, p. 53; Miquel Costa i Llobera (Pollença, 1854 - Palma, 1922), amb el poema “Postrimerías de otoño,” p. 35; Joan Lluís Estelrich (Artà, 1856 - Palma, 1923), amb el poema “Á la poetisa italiana Carolina Bregante (Electra)” p. 63; Josep Feliu i Codina (Barcelona, 1845 - Madrid, 1897), amb el poema “Lugareña” (p. 83); Damià Isern i Marcó (Palma, 1852 - Ciempozuelos, 1914), amb el poema “El consuelo” (p. 54); Gabriel Maura i Montaner (Palma, 1842-1907), amb el text “Resignación” p. 47; Miquel dels Sants Oliver (Campanet, 1864 - Barcelona, 1920) amb la narració “Un compañero de viaje,” p. 16; Melcior de Palau (Mataró, 1843 - Madrid, 1910) amb una breu nota, p. 91; Joan Palou i Coll (Palma, 1828-1906) amb el poema “En recuerdo de la catástrofe del 25 de Noviembre de 1895 en Palma de Mallorca,” p. 39; Josep M. Quadrado (Ciutadella, 1819 - Palma, 1896) amb “Noche de Navidad (Balada bretona),” p. 32; Jeroni Rosselló (Palma, 1827-1902), amb el poema “La esperanza (Schiller),” p. 72; Joaquim Rubió i Ors (Barcelona, 1818-1899) amb el romanç “Recuerdos de la conquista de Mallorca. Don Guillermo de Mediona” p. 86; Joan Tomàs Salvany (Valls, 1844 - Madrid, 1911) amb el sonet “La primera virtud,” p. 6.

Hi participaren altres intel·lectuals i autoritats catalans, entre ells: el polític Manuel Duran i Bas (Barcelona, 1823-1907), l'enginyer Eusebi Estada i Sureda (Palma, 1843-1917), el cardenal Salvador Casañas i Pagès (Barcelona, 1834-1908), l'historiador i eclesiàstic Fidel Fita i Colomer (Arenys de Mar, 1836 - Madrid, 1917), l'enginyer Josep Jordana i Morera (Cervera, 1836-1906), els jesuïtes Miquel (Palma, 1841 - Madrid, 1912) i Joan Mir i Noguera (Palma, 1840 - Tortosa, 1917), el polític Francesc Pi i Margall (Barcelona, 1824 - Madrid, 1901), el sociòleg Manuel Sales i Ferré (Ulldecona, 1843 - Vinaròs, 1910) i el polític Josep Maria Vallès i Ribot (Barcelona, 1849 - Vallvidrera, 1911).

Tomàs Forteza (Palma, 1838-1898) (Imprès, p. 6)

CROSSES

Un ninet d'ulls come mores
 Etxerovit y amorós,
 Va devant ab un coxí
 Qui'l cubreix casi del tot;
 Darrera van dues nines
 D'ulls de cel y cabell ros,
 Y ab ses mans sobre l'espátla
 Encorvat el pare coix.
 Puix sonriu, par que no senta
 De la ferida'ls dolors...
 ¡Ay quines crosses tan dolçes
 Son los braços del amor!

Francesc Matheu (Barcelona, 1851 - Sant Antoni de Vilamajor, 1938) (Imprès, p. 59)

L'ORFANESA.— ¡Ja al mon no hi tinch ningú!

LA CARITAT.— Jo sempre seré ab tú.

Narcís Oller (Valls, 1846 - Barcelona, 1930) (Autògraf, p. 12)

L'amor y la pietat són los sentiments que més acostan las ánimas. Com catalá he estimat sempre á Mallorca, gentil germana nostra per historia y per llinatge. Avuy, apiedat de la gran disort que plora, me sento més estret-lligat amb ella y ab los ulls prenyats de llágrimas demano á Deu *misericordia*, als homes *caritat*.

Antoni Josep Pou i Ordinas (Palma, 1834 - Caldes de Malavella, 1900) (Imprès, p. 43)

EL MEU ROSER

Yo tenia un roser hermos,
Que trist plorava á s'aubada,
Mes el sol amb sa mirada
L'umplia de vius colors;
Pero ¡ay! que si gojos
Es sol al mati el dexava,
A mitx dia li secava
Ses roses que ubert havia;
Y es roser plorar volia
Y el plorar sols desitxava!

Pere d'Alcàntara Penya i Nicolau (Palma, 1823-1906) (Imprès, p. 80)

El cèl del amor

Del passêtx per la voréra

Una enredadéra hi veitx;

Allá s'acaba el passêtx,

Vull vêure que hi há derréra...

¡Ay! ¡Déu méu! Daume alegria.

Derrera la enredaréra

S'hi vêu una gelosia...

S'hi vêu una gelosia;

Y es verde com ma esperança...

La meua má ja la alcança:

Si jo volgués l'obriria...

¡Ay! ¡Mon cor ja bat rebént!

Derrera la gelosia

Hi brilla un ull resplandént.

Hi brilla un ull resplandént,

Plé de vida; y par que riga,

Cosa alegre par que'm diga

Si m'mira amorosament.

¡Ay! ¡Mirada més preciosa!
Derrera l'ull resplendent
Hi veitx una ánima hermosa.

Hi veitx una ánima hermosa
Sonrient de gòtx y candor
Que'm promét vida millor
Ab una esposa virtuosa...
¡Adéu anys de ma tristor!
Derrera l'ánima hermosa
Hi tròb el cèl del amor.

Annex 2. Col·laboracions del ms. 502 de Vilanova i la Geltrú (1898)

A més del text de Verdaguer i de les participacions en català que copiem a continuació, de col·laboracions d'intel·lectuals catalans hi comptem: la de Joan Baptista Enseñat Morell (Sóller, 1854 - Barcelona, 1922) amb el poema "El arco iris" (9);¹⁹ la de Francesc Gras Elias (Reus, 1850 - Barcelona, 1912) amb "Dulce tirana. Canción" (14); la de Juan Buscón, és a dir, Ezequiel Boixet i Castells (Lleida, 1849 - Barcelona, 1914) amb la narració "Las tres inundaciones" (15); la de Magí Morera i Galícia (Lleida, 1853-1927) amb el poema "Triste"(16); la de [Joan] Tomàs Salvany (Valls, 1844 - Madrid, 1911) amb el poema "¡Una limosna por Dios!" (26); i la de Josep Güell i Mercader (Reus, 1839-1905) amb el text "Cataluña" (38), totes en castellà.

També en castellà hi ha una carta llarga de Joan Palou i Coll (Palma, 1828-1906) o una altra de Joan Mañé i Flaquer (Torredembarra, 1823 - Barcelona, 1901). Destaquem, a part, un fragment de la composició "Lou pouèmo dóu rose" de Frederic Mistral (Malhana, 1830-1914) en occità (35), en francès d'Achille Millien (Beaumont-la-Ferrière, 1838-1927) "Chanté" (22), una carta en italià d'Arnaldo Bonaventura (42) (Liorna, 1862 - Florència, 1952) o alguns poemes (41) del suec Göran Björkman (Harg, Estocolm, 1860-1923).

(1) Àngel Guimerà (Santa Cruz de Tenerife, 1845 - Barcelona, 1924)

S. D. Victor Balaguer.

Mon estimadíssim mestre y amich: no volent entretenir per mes temps l'enviarli'ls meus versos pera'l llibre en profit de las victimas dels últims ayguats, aqui van los únichs que tinch que, si son dolents tenen la ventatge de ser molt poch. En los moments actuals se troba l'esperit massa impresionat ab la terrible guerra que tenim en portas pera escriure res apropósit y mereixedor de figurar dignament en la obra benéfica que V. patrocina. Prengui V., que sempre es tant bo per mi, la bona voluntat; y mentres espera abressarlo'l proxim mes de maig á Barcelona, en ... en tot y per tot á son admirador entusiasta y amich afm.

Angel Guimerá
Barcelona 14 Abril 1898

Recort
He somniat aquesta nit
que al cementiri't portavan,

¹⁹ Els números entre parèntesis corresponen als números d'ordre de les composicions del manuscrit.

entre ciris y brandons,
 en la caixa amortallada;
 ben aprop lo teu marit,
 mes enrera tes companyas:
 jo amagat als esbarsers,
 valgam Deu, com m'ho mirava!

Ja'ls he vist que t'han deixat
 vora la fossa badada;
 que'l marit t'ha descobert
 y t'ha besat á la cara.
 Y m'ha semblat, trist de mi,
 que tu mes groga't tornavas
 de que haguessin vist mos ulls
 com ton marit te besava.

Angel Guimerá

(2) Antoni Bori Fontestà (Badalona, 1862-1912)

Primer accèssit a l'englantina en els Jocs Florals de Barcelona de 1898

La pedra dreta
 Códol jegant, simbólich; titánica sajeta
 clavada al arch de boscos que's torç fins al Marlés;
 ¿ab quíns unglots t'endinsas y arrapas, *Pedra dreta*,
 en eix ronyó de serras de Prats de Llussanés?

¿Quí t'escuadrá y va alsarte? ¿De quín altar ets l'ara?
 ¡Qué d'anys y de centurias enrera deus contar!
 Eix sol qu'encara bratla y enmorení ta cara,
 com tos devots y ofrenas y cants déu anyarar!

Al sacerdot druída no hi veu ja fent esperjes,
 en una ma la verga y en l'altre'l cap de llop;
 –lo cap qu'esquitxaría eixos boscams tant verjes,
 de la destral de sílex botent al primer cop.–

No hi veu tampoch la cúrrua d'ibers brandant la llansa
 frissosos d'arribarhi de tots qui més primer;
 la cassadora tribu, de bon matí no hi dansa,
 y ni'l capdill hi parla ni hi prova'l tremp l'acer.

¡Qué sola que't quedares! Los de Cartago y Roma
 y goths y alarbs, enrera t'anaren tots deixant;
 enrera com la fita confosa entre la broma
 del temps y la llegenda perque la fássin gran.

Sola are, Pedra dreta, deus témer per la vida;
 la vida de tants segles qu'encare alena ab tú,
 es forta, perdurable, valenta, engallardida...

¡si un llamp no t'esbocina no't tombará ningú!

Que sola y tot, alsada en eixa terra isarda,
de dia com un monstre, de nit com un jegant,
ets bella y trista á l'hora, dons goig y fas basarda
ta ceremonia y culte gentilichs recordant.

Y es qu'en tú veu lo poble, en mitj d'una ombra vaga
de fets, quelcom que á l'hora l'atráu y'l fa sentir;
quelcom que be pot ésser son ayre de nissaga
ó'l génessis de patria que no sap definir.

¿Será per xó que'ls joves de Prats y'ls de la plana
hi vénen lo dissapte de Rams, y á ton redós
hi cullen del espígol y ballan la sardana,
ressó vivent encare d'un mon misteriós?

Tal volta si; que al rotllo de genials fadrinas
y vells y nins y joves sardanejant ensemps,
lo contrapunt hi marcan saltant las barretinas
boy fentlos de tenora la jemegor del temps.

Y en eixa deu gentilica de típica cadencia,
y en eix tirat de rassa que al poble tant escáu,
hi pren l'amor més vida, s'hi aferma la creencia
y l'esperit de patria no's migra ni decáu.

Ni decaurá; á ta sombra com al abrich dels avis,
s'hi enfortirá la patria com s'hi refán los nets;
eix poble, eixa nissaga que en mitj d'un mar d'agravis
reconstrueix sa historia de brillantíssims fets.

Y ab tú que la comensas; quina jegant empenta
nostre casal pot péndrer ab perns tant elocuent!
La historia soterrada nodréix á la viventa...
¡qué gran tenint la nostra *menhirs* per fonaments!

A. Bori y Bontestá

(4) Bonaventura Bassegoda (Barcelona, 1862-1940) (Imprès)

A la terra catalana
Brindis

Música de Sadurni

Nostra terra es la més bella
la més gran entre las grans,
es perpétua maravella
de verdor, perfums y cants.
Com dosser damunt la serra

nostre cel se mostra en pau.
 ¡Beguém per nostra terra
 que té lo cel més blau!

Nostra terra es la més bella
 es jardí d'hermosas flors,
 cada flor una donzella
 que ab sos ulls inflama'ls cors.
 Son recort al pit s'aferra
 y'l fereix ab dolor greu.
 ¡Beguém per nostra terra
 que té tan bé de Deu!

Nostra terra es la més bella
 sos penyals també ha llaurat
 y al passarbi un cop la rella
 prompte espiga ha tret lo blat.
 Ab la terra sempre en guerra
 guanya'l pá lo catalá.
 ¡Beguém per nostra terra
 que sab guanyarse'l pi!

Nostra terra es la més bella
 minas d'or son sos vinyats
 fent la verema ab bona estrella
 nostres dols serán passats.
 Y quan ja dins de la jerra
 lo nou vi sentim bullí'.
 ¡Beguém per nostra terra
 que té lo mellor vi!

Bonaventura Bassegoda

(8) Joaquim Riera Bertran (Girona, 1848 - Barcelona, 1924)

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer
 Madrid
 Barcelona 12 de mars de 1898

Molt Sr. meu y respec^{ble} amich: corresponent gustós als desitjos que'm significa en sa benvolguda carta de 5 del corrent mes –y que constituheixen altre motiu de ben afanyada y honrosa gloria pera vosté,– adjunta va una poesietta que celebraré meresca la seva aprobació y puga contribuir al benéfich objecte á que va endressada.

Aprofito la ocasió pera reiterarme de V. obligat y atent servidor afm.
 Joaq^m. Riera y Bertrán

Vol d'aucells
 ¡Bé pots tenirte per ben sortosa,
 viva aucellada que gronxa'l vent!
 ¿Hónt trobarías vall més xamosa?

¿Hónt cantarías més dolsament?

Vella es la casa: s'hi arrapa l'aura,
sentint delicias de velledat;
dintre s'hi esenya d'esperá' y creure;
els fills als pares fan l'amistat.

¡Quín bo qu'hi mena ta catadissa,
quan l'auba brolla de la foscor!
Un altar sembla cada verdissa;
l'arbreda, temple de nostra avior.

Com tu, aucellada, vull rebejarme
prop de ma casa y en raigs de sol,
cantant la vida sens corsecarme,
amant la vida com Deu la vol
Joaq^m. Riera y Bertrán

(12) Joan Maluquer Viladot (Barcelona, 1856-1940)

De ma terra

En enesprada montanya,
Per lo Segre mitj partida,
Nostra Dona de salgá
Hi te gloriosa hermita
Hont fan cap, de Tremp á Lleyda,
Cent pobles en romeria,
Qu'es Verge que fa miracles,
Y fins fa casar las ninas,
Si son bonas minyonetas,
Segons la corrandá dicta.
¡Cuántas vegadas als peus
De la Verge de l'hermita
M'hi portá ma bona mare
A resá un Ave-Maria!
Avuy, hi porto a mos fills
Quan d'istiu venen los dias,
Y soch a Artesa de Segre
Reposant de mas fatigas.
Llavors dich a mos petits,
Qu'aquella Verge Maria
Ha d'estar sempre'n son cor
Mes ferma, qu'allá'n l'hermita.
Joan Maluquer Viladot

(31) Apel·les Mestres (Barcelona, 1854-1936)

Poema acompanyat d'una il·lustració del mateix Mestres

No la cullim, pobre flor!

las flors també tenen cor,
 la vida també'ls es cara.
 Pobre flor, no la cullim!
 Son ministeri es sublim:
 una flor es una mare.

Apeles Mestres

[43] **Adrià Gual** (Barcelona, 1872-1943) [Al Fons Gual, Carpeta 33, sembla que hi ha un altre manuscrit del poema “L’última primavera. Tros musical de Grieg posat en vers,” datat el 12-3-1898. Vegeu Batlle, 1998]

L’última primavera
 melodia elegíaca de Grieg
 posada en vers

... comensaba'l bon temps,
 ja la florida treian els emmetllers,
 de la terra'l color cuasi no's veyá;
 tot era vert no mes.
 Pels camins serpentats d'aquells prada,
 la vaig veure de lluny que s'acostaba
 á passos lents, molt lents...
 al tenirla á la vora,
 va mirarme somrrient d'ánima bona
 de rostre esblanqueit y macilent,
 com dient dintre seu al saludarme,
 “¡qui sap si curaré!”...

A rosari s'en naba,
 la blanca mantellina embolicaba
 son cap de cabells d'or.
 Tal com las flors qu'al punt de creixer moren,
 ¡va ferme una tristor!...

El temps prou l'animaba,
 els aucells la seguien ab canturies
 com per darli salut;
 las flors volien treurer dels seus calcers
 l'alé de juventut,
 y el vent frescal passantli per la vora
 l'hi parlaba de histius y de bon hora,
 mes ¡ay!... que sa mirada
 semblaba que digués:
 “jo hos do mercés, florides y ventadas,
 no sou per mi, ja no hos veuré may mes”
 ... y's va allunyar
 deixant dol y tristesa á son passar,
 com de llum d'una vida l'ultim raitg.
 Aquella primavera, va ser l'última.
 Moria'l mes de maig.

Adrià Gual
Barcelona, 14 Mars 1898

[44] **Conrad Roure** (Barcelona, 1841-1928)

Desconhort

Perquè l' instant aquell
del cor no se'm esborra,
que'm vas parlá d'amor
ab veu encisadora!
Si ara ja tú
ni te'n recordas,
com tan present
tinch aquella hora!

La flor que'm vas donar
la guardo encara seca.
Perqué al mirarla avuy
mos ulls la guáyten tendra!
Per tú ha perdut
sava y essencia;
mes jo la veig
en sa ufanesa.

No estranyi'l teu desdeny
sentí'ls meus cants encara;
també damunt del glás,
també hi ha aucells que cántan.
Com canto jo
ab dol de l'ayma
cántan l'ausent
temps de bonansa!

Conrat Roure

Obres citades

- Batlle i Jordà, Carles. *El teatre d'Adrià Gual (1891-1902)*. Tesi dirigida per Jordi Castellanos i Vila. Universitat Autònoma de Barcelona, 1998. Internet: <<http://ddd.uab.es/record/63202?ln=en>>
- Codina, Jaume. *Inundacions al Delta del Llobregat*. Barcelona: Rafael Dalmau, cop. 1971. 147-148.
- Comas, Montserrat. "Nova documentació sobre Jacint Verdaguer i Víctor Balaguer." *Miscel·lània Joan Veny 3*. Barcelona: PAM, 2003. 151-183. Reproducció: "La relació de Jacint Verdaguer amb Víctor Balaguer." En *Víctor Balaguer i la identitat col·lectiva*. Catarroja/Barcelona/Palma: Editorial Afers, 2008. 151-188.
- Duran Tort, Carola. "La Renaixença i els terratrèmols andalusos. Vindicació de la solidaritat catalana." *Anuari Verdaguer 19* (2011): 177-205.
- Garcia, Xavier. *Vilanova i la Geltrú i el seu gran Carnaval*. Barcelona: Pòrtic, 1972.
- Martí i Úbeda, Cristina. "Educació, moviment obrer i krausisme a Mallorca: el pensament pedagògic de Baltasar Champsaur Sicília (1882-1934)." *Educació i Història: Revista d'Història de l'Educació 8* (2005): 164-183.
- . "Baltasar Champsaur Sicília i la Institució Mallorquina d'Ensenyament." *Educació i Cultura. Revista mallorquina de Pedagogia 15* (2002): 71-86.
- Pérez-Maura, Alfonso. "El àlbum Limosna." *Balearides digital* (24 de febrer de 2014). Internet: <<http://balearidesdigital.com/bdvs01/wordpress/wp-content/uploads/2014/02/Album-Limosna-Alfonso-P%C3%A9rez-Maura.pdf>>
- Pinyol, Ramon. "Les poesies verdaguerianes de temàtica nord-catalana." *Anuari Verdaguer 18* (2010): 233-252.
- , pròl. "Els terratrèmols de Granada de 1884 i la solidaritat dels escriptors." En Jacint Verdaguer. *Caritat*. Vic: Fundació Jacint Verdaguer/Càtedra Verdaguer d'Estudis Literaris de la Universitat de Vic, 2011. 3-8.
- . "El recull *Caritat* i altres iniciatives literàries catalanes davant dels terratrèmols d'Andalusia de 1884." *Anuari Verdaguer 19* (2011): 353-384.
- . "Jacint Verdaguer i l'obra traductora al francès de Justí Pepratx de 1896 i 1897." *Bulletin Hispanique t. 115, 2* (desembre de 2013): 599-615.
- Roca, Rafael. "L'aportació de la Renaixença valenciana als terratrèmols d'Andalusia (1885)." *Anuari Verdaguer 19* (2011): 419-431.
- Thion Soriano-Mollá, Dolores. "*Limosna*, l'àlbum littéraire et artistique d'Antonio Maura." En *Hommage à Carlos Serrano*. París: Université Sorbonne-Paris IV, 2005, 349-361.
- Verdaguer, Jacint. "Veus del Bon Pastor." En *Totes les obres. Poesia, 1*. Barcelona: Proa, 2005. Vol. III.
- . "Al Cel i Los pobres." En *Totes les obres. Poesia, 2*. Barcelona: Proa, 2006. Vol. IV
- Verdaguer, M. Àngels. "1896-1897: primeres traduccions de *Flors del Calvari* de Verdaguer." *Traduir els clàssics, antics i moderns*. Barcelona: PAM, 2013. 220-245.
- Vilardell, Laura. "Les traduccions castellanes de *Caritat*. Unes notes." *Anuari Verdaguer 19* (2011): 531-552.